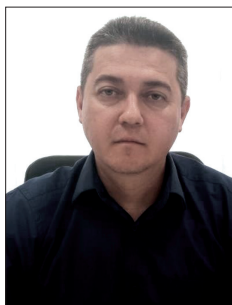

CZU 343.54:341.231.14

DOI 10.5281/zenodo.6988534

Sergiu CREȚU

Aliona FRUNZĂ

IMPACTUL CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL ASUPRA POLITICII DE PREVENIRE A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

O dată cu ratificarea Convenției de la Istanbul, statul Republica Moldova reiterează faptul că recunoaște violența în familie drept o formă gravă de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și își asumă responsabilitatea, atât pe plan internațional cât și pe cel național, de a lupta în vederea eradicării fenomenului violenței în familie și de a se alinia la acele standarde internaționale prin care sunt asigurate drepturile și libertățile omului.

Astfel, Convenția de la Istanbul determină statul Republica Moldova să realizeze măsuri legislative și alte acțiuni necesare care ar contribui eficient la prevenirea fenomenului violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

În acest context considerăm drept măsură absolut necesară dezvoltarea și implementarea activităților de prevenire victimologică a violenței în familie în Republica Moldova, ceea ce ar asigura o politică de prevenire timpurie a acestui fenomen, în concordanță cu standardele internaționale.

Cuvinte-cheie: violență, familie, femei, discriminare, ratificare, prevenire, victimologie, convenție, Istanbul, măsuri, standarde.

IMPACT OF THE ISTANBUL CONVENTION ON POLICY FOR THE PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

With the ratification of the Istanbul Convention, the State of the Republic of Moldova reiterates that it recognizes domestic violence as a serious form of violation of human rights and fundamental freedoms and assumes that responsibility, internationally and nationally, to fight in order to eradicate the phenomenon and to align with those international standards by which all human rights and freedoms are ensured.

Thus, the Istanbul Convention requires the state, the Republic of Moldova, to take legislative and other necessary measures that would effectively contribute to the prevention of violence against women and domestic violence.

In this context, we consider as an absolutely necessary and effective measure, the development and active implementation of activities for victimological prevention of domestic violence in the Republic of Moldova, which would ensure a policy of early prevention of this phenomenon that would align with international standards.

Key-words: violence, family, women, discrimination, ratification, prevention, victimology, convention, Istanbul, measures, standards.

Introducere. Realitatea zilelor de astăzi este una dramatică. Republica Moldova trece prin anumite procese de metamorfoză complexă. Spectrul de factori existent determină un specific al nivelului de trai, educației, culturii, economiei, bunăstării, criminalității etc.

Diferite cercetări [24] au confirmat că în Republica Moldova s-au conturat o serie de factori care favorizează comportamente violente între membrii comunității. În astfel de condiții, aceștia din urmă aleg să-și soluționeze problemele în mod violent, iar astfel de comportamente devin „reguli”, „tradiții”, „norme nescrise” etc. Prin urmare, persoanele care prezintă riscuri sporite de victimizare, cum ar fi femeile, copiii, persoanele în etate și altele, au de suferit, sunt maltratate, abuzate prin diferite metode. O asemenea stare a lucrurilor este inacceptabilă într-un stat democratic. Fiecare individ are o serie de drepturi și libertăți [12, cap. II], confirmate și apărute de actele naționale și cele internaționale [1], iar Republica Moldova nu poate accepta astfel de prejudecăți, statului revenindu-i sarcina de bază în apărarea și asigurarea respectării tuturor drepturilor și libertăților omului [12, art. 15 și 16].

Niște fenomene periculoase, scoase în evidență în ultima perioadă, sunt violența în familie și discriminarea pe bază de gen, care s-au adeverit a fi unele din cele mai răspândite și mai grave încălcări ale drepturilor omului, ce afectează relațiile dintre membrii familiei și au un impact extrem de negativ asupra întregii societăți.

Legiuitorul definește violența în familie [16, art. 1] ca acele acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral.

Literatura de specialitate definește violența în familie drept un fenomen social-juridic negativ, cu caracter de masă, variabil din punct de vedere istoric, care este consti-

tuit din totalitatea faptelor ilegale (infrațiuni și contravenții) săvârșite cu intenție asupra membrilor de familie, comise pe teritoriul Republicii Moldova, într-o anumită perioadă de timp ce se caracterizează prin indici cantitativi (nivelul și dinamica) și calitativi (structura și caracterul) [24, p. 61].

Republica Moldova ca și întreaga comunitate internațională este afectată de acest fenomen reprobabil. Analizând statisticile oficiale [30], constatăm că pe parcursul anului 2021 au fost înregistrate 2609 cazuri de violență în familie, dintre care 866 au întrunit elementele constitutive ale infrațiunii [13, art. 201¹] și 1662 ale contravenției [14, art. 78¹].

Cercetând numărul total al infrațiunilor din sfera relațiilor familiale comise pe bază de gen, în special acele acțiuni violente săvârșite de către agresori în cadrul familiei, am stabilit că ponderea victimizării este următoarea:

- femei - 716;
- copii - 12;
- bărbați - 35.

Analizând cazurile de violență în familie, care au întrunit elementele constitutive ale contravenției, stabilim o pondere a victimizării, după cum urmează:

- femei - 1444;
- copii - 43;
- bărbați - 82.

La nivelul UE au fost întreprinse și realizate un șir de inițiative și mecanisme în vederea eradicării fenomenului violenței împotriva femeii și violenței în familie.

Consiliul Europei, printr-o serie de recomandări, a încercat în mod activ să contribuie la prevenirea și combaterea fenomenului de violență în familie, după cum urmează: Recomandarea nr. 79/17 cu privire la protecția copilului împotriva relelor tratamente [3]; Recomandarea nr. 85/4 cu privire la violența în familie [4]; Recomandarea nr. 87/21 cu privire la asistența acordată victimelor și prevenirea victimizării [5]; Recomandarea nr. 90/2 cu privire la unele măsuri sociale referitoare la violența intrafamilială [6]; Recomandarea nr. 93/2 cu privire la aspectele medico-sociale ale abuzului asupra

copiilor [7]; Recomandarea nr. 2000/11 cu privire la măsuri împotriva traficului de persoane în scopul exploatării sexuale [8]; Recomandarea nr. 2001/16 cu privire la protecția copilului împotriva exploatării sexuale [9] și Recomandarea nr. 2002/5 cu privire la protecția femeii împotriva violenței în familie [10].

Recomandarea nr. 85/4 cu privire la violența în familie a fost una dintre primele, potrivit căreia li se recomanda guvernelor statelor membre „să informeze opinia publică asupra caracteristicilor specifice, gravității și dimensiunilor acestui fenomen și să sprijine măsurile care au drept scop combaterea acestui fenomen”.

Totodată, se recomanda să fie încurajate organizarea agențiilor, asociațiilor și fundațiilor orientate spre ajutorarea și asistarea victimelor violenței în familie [5].

Menirea acestor recomandări era de a pune la dispoziția statelor membre un concept unitar al violenței în familie [29, p. 11-12] și de a identifica factorul comun la nivel european, cu privire la normele și procedurile legale aplicabile, atât penale, cât și civile.

Chiar dacă la nivelul Uniunii Europene au existat astfel de mecanisme, s-a constatat [21] că acestea nu-și atingeau efectul scontat din cauza că legislațiile diferitelor state erau incomplete și abordau în mod diferit violența în familie. De asemenea, serviciile pentru asistență a victimelor erau foarte puține, nefiind susținute financiar, iar politicile de prevenire a violenței în familie s-au dovedit a fi slab dezvoltate.

Metode aplicate și materiale utilizate.

În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele folosite sunt: tratatele și recomandările internaționale, actele legislative și cele normative ale Republicii Moldova în domeniu, doctrina juridică națională, datele statistice, literatura de specialitate criminologică și alte studii.

Scopul studiului. Analiza impactului Convenției de la Istanbul asupra politicii de prevenire a violenței în familie în Republica

Moldova prin aprecierea specificului actual de reglementare (represiv) și identificarea unor soluții eficiente de prevenire (timpurie) în spiritul standardelor internaționale.

Rezultate obținute și discuții. Deși cadrul legislativ național în domeniu a suportat modificări majore de-a lungul timpului, lacunele din domeniul justiției, sănătății și asistenței sociale relevă necesitatea abordării unui mecanism exhaustiv de combatere a violenței de gen. Situația de fapt ne confirmă că politicile actuale nu opresc violența față de femei și violența în familie, deoarece nu abordează problema în profunzime. Anume tratarea simplistă a efectelor și implicit perpetuarea cauzelor sistemice a impulsionat CE să adopte Convenția de la Istanbul în 2011.

Aceste neconcordanțe au determinat elaborarea unui tratat internațional menit să abordeze în mod integrat problema violenței în familie și în special cea împotriva femeilor, care ulterior a fost adoptat de către Consiliul Europei la data de 11 mai 2011, fiind denumit Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, în varianta prescurtată (Convenția de la Istanbul). Până în decembrie 2019, Convenția de la Istanbul a fost semnată de 46 de țări și de Uniunea Europeană, fiind ratificată de circa 34 de state [21, p. 2].

După lungi dispute și viziuni politice distincte, Republica Moldova la data de 6 februarie 2017 a semnat Convenția de la Istanbul, iar pe 14 octombrie 2021 a adoptat-o și a ratificat-o [17].

În virtutea criticilor politice și a celor civile [27, p. 6] aduse acestui tratat internațional, îl apreciem drept unul necesar și binevenit, deoarece constituie un instrument eficient în consolidarea măsurilor de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie la nivelul unor standarde internaționale. În același sens, Convenția de la Istanbul [2] se consideră că are un caracter mai complet și cu siguranță va extinde cele mai bune experiențe și practici pozitive înregistrate de diferite state în lupta antiviolență.

Cadrul regulator al convenției este orientat în vederea realizării următoarelor scopuri principale:

– protejarea femeilor împotriva tuturor formelor de violență și prevenirea, incriminarea și eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;

– contribuția la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, promovarea egalității între femei și bărbați și emanciparea femeilor;

– protejarea și sprijinirea tuturor victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;

– promovarea cooperării internaționale împotriva tuturor formelor de violență;

– oferirea de sprijin și asistență organizațiilor și agențiilor de aplicare a legii pentru a colabora la adoptarea unei abordări integrate pentru eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [20, p. 15].

Apreciem faptul că un domeniu important, promovat prin intermediul Convenției de la Istanbul, este activitatea de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Prin urmare, vom susține cu vehemență opiniile clasice enunțate în literatura de specialitate criminologică [25, p. 196-197], conform cărora prevenirea criminalității trebuie să aibă prioritate față de politicile represive ale societății, deoarece anume măsurile preventive sunt acelea care pot înlătura sau diminua cauzele și condițiile care determină acest fenomen negativ. O astfel de abordare, cu siguranță, va contribui la diminuarea fenomenului violenței împotriva femeii și a violenței în familie.

În această ordine de idei, Convenția de la Istanbul statuează că părțile vor lua măsurile necesare pentru a promova schimbările în modelele sociale și culturale de comportament al femeilor și bărbaților, în vederea eradicării prejudecăților, obiceiurilor, tradițiilor și a altor practici, care sunt bazate pe ideea inferiorității femeilor sau pe roluri stereotipe pentru femei și bărbați și, totodată, părțile vor lua măsurile legislative și de alt ordin, necesare pentru a

exercita diligența cuvenită ce ar preveni, investiga, pedepsi și a furniza despăgubiri pentru actele de violență [2, capitolul III, art. 1 și 2].

Toate măsurile adoptate potrivit prevederilor menționate supra ar trebui să cuprindă și nevoile specifice ale persoanelor devenite vulnerabile prin circumstanțe speciale și vor plasa drepturile omului ale tuturor victimelor în centrul lor. Prin urmare, statul Republica Moldova are sarcina de a interveni prin măsuri de prevenire. În special față de potențialele victime ale violenței în familie.

Analizând politica națională actuală cu referire la prevenirea violenței față de femei și a violenței în familie, constatăm cu regret că aceasta este una represivă, iar legiuitorul întreprinde măsuri de prevenire în special mai mult față de agresori, iar în cazul victimelor se întreprind măsuri de evitare a revictimizării [24, p. 67].

Strategia statului în contextul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie o considerăm una cu caracter post-factum, ceea ce presupune că autoritățile statului se activează și se mobilizează pentru a interveni după ce a avut loc un caz de violență propriu-zis. Anume după escaladarea actelor de violență intervine poliția în situații de criză, se convoacă comisia multidisciplinară, este implicată autoritatea tutelară în cazul copiilor victime, este asistată victima, este atras la răspundere agresorul, sunt aplicate măsuri de protecție, este inițiat dosarul de evidență a agresorilor, sunt aplicate măsuri de prevenire a violenței repetate etc.

Un exemplu confirmativ în acest sens este *ordinul interministerial nr. 48(MMPS)/298(MAI)/610(MS)/162(MJ)/5(CNAJGS) din 22.06.2022 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie [19]*, un act administrativ cu caracter normativ [15, art. 12], care consolidează autoritățile de resort cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și oferă intervențiilor în situații de risc un caracter integrat și îmbunătățit.

Instrucțiunile au drept scop „eficienti-

zarea procesului de cooperare intersectorială între instituțiile cu competențe în vederea asigurării protecției, siguranței și realizării drepturilor victimelor violenței în familie, precum și eficientizării mecanismului de monitorizare a agresorilor familiari, inclusiv de reducere a comportamentului agresiv al acestora” [19, pct. 2].

O analiză simplă a scopului acestei instrucțiuni ne permite să constatăm că toate măsurile întreprinse sunt cu caracter represiv. În conținutul instrucțiunii nu există reglementări despre măsuri timpurii de prevenire a acestui fenomen, cum ar fi: identificarea potențialilor agresori, potențialele victime, potențialele familii dezorganizate, familii violente, familii unde se consumă băuturi alcoolice, situații caracterizate prin riscuri victimale sporite (familii sărace, cu mulți copii, persoane în etate, alcoolici, narcomani, persoane fără ocupații, cu antecedente penale, scandalagii, persoane cu dizabilități etc). În literatura de specialitate [28, p. 29-41], situațiile descrise mai sus se identifică cu noțiunea de factori de risc victimal. În acest context, trebuie luate în considerație acele situații de risc care pot favoriza actele de violență. Poate din aceste considerente nu înregistrăm rezultate mai bune în diminuarea cazurilor de violență în familie în Republica Moldova?

Considerăm că, pentru o luptă eficientă împotriva violenței, se impune prioritizarea acțiunilor în contextul intervenției multidisciplinare timpurii cu luarea în considerare a rolului activ al victimei la săvârșirea infracțiunii de violență în familie, precum și aprecierea, identificarea și relevarea corectă a factorilor de risc victimal, înlăturarea căroră ar preveni în mod substanțial cazurile de violență. Doar o abordare complexă va permite organizarea și elaborarea de măsuri eficiente de prevenire în acest sens.

Studiind conținutul Convenției de la Istanbul [2, capitolul III, art. 1 și 2], constatăm cu regret că domeniul de reglementare, în special cel de prevenire a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, nu abordează problema

riscurilor victimale sau activitatea de prevenire victimologică. S-a confirmat că prevenirea victimologică este un domeniu foarte important, iar literatura criminologică definește acest concept în mod diferit, dar în fond activitatea de prevenire este orientată spre victimă.

Cercetătorul Gh. Gladchi consideră prevenirea victimologică drept „o totalitate de măsuri statale și obștești, orientate spre prevenirea criminalității prin reducerea riscului populației și al anumitor cetățeni de a deveni victime ale atentatelor criminale” [23, p. 198].

Un alt cercetător științific renumit, A. Cicala, opinează că „prevenirea victimologică este una din principalele direcții de prevenire a criminalității, în cazul dat eforturile organelor de drept fiind orientate preponderent spre victime și comportamentul lor victimogen, reprezentând o activitate specifică a organelor statului și organizațiilor neguvernamentale axate pe relevarea, înlăturarea sau blocarea factorilor și situațiilor care formează comportamentul victimal și condiționează comiterea infracțiunilor, identificarea persoanelor care fac parte din grupul cu risc sporit de victimitate și aplicarea față de acestea a unor măsuri cu caracter preventiv” [22, p. 128].

O. Rotari este de părerea că activitatea de prevenire victimologică este specifică „instituțiilor sociale, orientate spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor, circumstanțelor, situațiilor care formează comportamentul victimal ce determină săvârșirea infracțiunilor, relevarea grupurilor de risc și a persoanelor concrete cu victimitate sporită și influența asupra acestora în scopul restabilirii ori activizării aptitudinilor lor de autoprotecție, precum și elaborarea sau desăvârșirea mijloacelor speciale existente de protecție a cetățenilor împotriva infracțiunilor și victimizării ulterioare” [26, p. 451].

Aceeași cercetătoare susține opinia precum că prevenirea victimologică trebuie să cuprindă în mod prioritar „relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor, a situațiilor victimogene, în special a situațiilor create de comportamentul victimal al persoanei vătămate

(ilegal, imoral sau neatent)” [26, p. 452].

Astfel, prevenirea victimologică poate fi considerată drept un sistem de măsuri statale și obștești, absolut necesare, orientate spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor victimali ai violenței în familie, în special a situațiilor în care victima provoacă sau determină în mod activ realizarea faptelor de violență și aplicarea față de aceste persoane sau situații a anumitor măsuri de prevenire. Considerăm că anume o astfel de abordare a intervențiilor va oferi o serie de rezultate pozitive în contextul diminuării ratei violenței în familie în Republica Moldova. În același registru de idei, susținem opinia că nu trebuie asociate faptele de violență în familie cu violența față de femei, chiar dacă datele statistice [30] arată că victime sunt preponderent persoanele de gen feminin.

Mai multe cercetări [28, p. 35] au arătat că autorii actelor violente sunt atât bărbații, cât și femeile. Deși, până de curând, s-a presupus că femeia adesea este victima violenței în familie, s-a descoperit că, de fapt, numărul bărbaților agresați este destul de mare, dar din anumite considerente stereotipizate aceștia nu se adresează organelor de drept. Experții care cercetează această problemă sunt de acord că violența e un fenomen larg răspândit, pentru că unele fapte nu sunt raportate nici poliției, nici spitalelor [28, p. 35].

Având la bază această idee, considerăm că la planificarea activităților de prevenire a faptelor de violență nu trebuie absolutizată preconcepția că persoanele de gen feminin sunt victime și că nu au avut nicio contribuție la declanșarea mecanismului săvârșirii infracțiunii, dar trebuie luată în calcul sub aspect obiectiv contribuția și rolul victimei și agresorului, precum și factorii victimali (situații de risc). Anume o astfel de abordare va permite prevenirea timpurie a unui număr considerabil de infracțiuni de violență în familie.

O premisă bună în acest sens este că, etapa de identificare a potențialelor victime sau a situațiilor victimogene din mediile familiale poate fi realizată de către specialiștii sau reprezentanții autorităților publice, care con-

tactează cu familiile vulnerabile. În acest sens, principalii actori sunt: polițiștii, asistenții sociali, medicii de familie, primarii și profesorii. Prin urmare, activitatea acestor specialiști trebuie să fie orientată în mod prioritar în vederea identificării potențialelor victime ale violenței în familie, precum și în scopul identificării situațiilor victimogene. Evident că rolul principal în acest sens este cel al asistentului social comunitar, care are posibilitate să realizeze anchete sociale și măsuri de evaluare a condițiilor de trai, prin intermediul cărora poate identifica cu ușurință riscurile victimale.

Având la bază prevederile de la art. 7 al Legii asistenței sociale a Republicii Moldova nr. 547 din 25.12.2003, în care este stipulat că „de asistență socială beneficiază persoanele și familiile care, din cauza unor factori de natură economică, fizică, psihologică sau socială, nu au posibilitate prin propriile capacități și competențe să prevină și să depășească situațiile de dificultate”, în astfel de situații pot fi:

- copiii și tinerii ale căror sănătate, dezvoltare și integritate fizică, psihică sau morală sunt prejudiciate în mediul în care locuiesc;
- familiile care nu își îndeplinesc în mod corespunzător obligațiile privind îngrijirea, întreținerea și educarea copiilor;
- familiile fără venituri sau cu venituri mici;
- persoanele afectate de violență în familie;
- familiile afectate de violența intrafamilială;
- persoanele fără familie, care nu pot gospodări singure, care necesită îngrijire și supraveghere sau sunt incapabile să facă față nevoilor sociomedicale;
- familiile cu trei și mai mulți copii;
- familiile monoparentale cu copii;
- persoanele vârstnice;
- persoanele cu dizabilități;
- alte persoane și familii aflate în dificultate” [18, art. 7].

Din aceste prevederi constatăm că activitatea de prevenire victimologică directă îi revine în principal asistentului social. Anume

în norma sus-menționată sunt enumerați acei subiecți care prezintă un risc victimal sporit, față de care trebuie să fie aplicate măsuri de prevenire victimologică.

În concluzie. În contextul studiului, este evident faptul că o dată cu ratificarea Convenției de la Istanbul, statul Republica Moldova reiterează că recunoaște violența în familie drept o formă gravă de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și își asumă acea responsabilitate atât pe plan internațional, cât și pe cel național, de a lupta în vederea eradicării fenomenului violenței în familie și de a se alinia la acele standarde internaționale prin care sunt asigurate toate drepturile și libertățile oamenilor.

Astfel, Convenția de la Istanbul obligă statul Republica Moldova să realizeze măsuri legislative și de alt gen care ar contribui eficient la prevenirea fenomenului violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

Generalizând cugetările enunțate în acest studiu, considerăm drept măsură absolut necesară și eficientă dezvoltarea și implementarea activității de prevenire victimologică a violenței în familie. La moment, politica de prevenire victimologică parțial se regăsește în activitatea generală de prevenire a criminalității și nu este re-

glementată în mod direct de vreun act normativ.

Această direcție a prevenirii criminalității trebuie să fie reglementată în mod clar, prin identificarea subiecților care joacă rolul principal în activitatea de prevenire victimologică și prin elaborarea măsurilor concrete în vederea identificării victimelor sau potențialelor victime ale violenței în familie sau a situațiilor victimogene pentru a acționa în vederea reducerii riscurilor săvârșirii actelor de violență în familie.

În contextul măsurilor generale de prevenție victimologică, suntem de părere că este necesar de a dezvolta serviciile sociale, medicale și educaționale în vederea identificării situațiilor victimogene și de a acționa în mod prioritar în interesul potențialelor victime ale violenței în familie, fapt ce ar contribui cu certitudine la eficientizarea activităților de prevenire a acestui fenomen, iar statul ar suporta mai puține pierderi în acest sens.

În contextul măsurilor de prevenție individuală, considerăm că este necesară instruirea specialiștilor, care contactează în mod direct cu familiile vulnerabile sau cu potențialele victime, în vederea identificării timpurii a factorilor victimali și aplicării măsurilor de prevenire corespunzătoare circumstanțelor fiecărui caz în parte.

Referințe bibliografice

1. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Roma, 4.XI.1950. (https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf, accesat la data de 17.07.2022).
2. Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie de la Istanbul, din 11.05.2011.
3. Recomandarea nr. 79/17 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la protecția copilului împotriva maltratării, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 13.09.1979, la cea de-a 307-a reuniune a Delegaților
4. Recomandarea nr. 85/4 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la violența în familie, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 26 martie 1985, la cea de-a 382-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la datat de 31.06.2022).
5. Recomandarea nr. 87/21 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la asistența acordată victimelor și prevenirea victimizării din 17 septembrie 1987, la cea de-a 410-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la datat de 31.06.2022).

- http://www.usem.md/uploads/files/Activitate_%C8%98tiin%C8%9Bific%C4%83_USEM/rmdir/RMDIRI_2010_nr_3.pdf (accesat la data de 31.06.2022).
6. Recomandarea nr. 90/2 privind măsurile sociale referitoare la violența în familie, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 15.01.1990, la cea de-a 432-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 15.07.2022).
 7. Recomandarea nr. 93/2 privind aspectele medico-sociale ale abuzurilor față de copii, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 22.03.1993, la cea de-a 490-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.06.2022).
 8. Recomandarea nr. 2000/11 privind lupta împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 19.05.2000, la cea de-a 710-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.06.2022).
 9. Recomandarea nr. 2001/16 privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 31 octombrie 2001, la cea de-a 771-a reuniune a Delegaților Miniștrilor. <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.06.2022).
 10. Recomandarea nr. 2002/5 a Comitetului Miniștrilor către statele membre referitoare la protecția femeilor împotriva violenței, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 30 aprilie 2002, la cea de-a 794-a reuniune a Delegaților Miniștrilor.
 11. Recomandarea nr. 85/4 a Comitetului Consiliului Europei cu privire la violența în familie, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 26 martie 1985, la cea de-a 382-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, art. I, alin. (2) și (4). <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2012/5-md/1.pdf> (accesat la data de 31.06.2022).
 12. Constituția Republicii Moldova din 29-07-1994. În: Monitorul Oficial al RM nr. 78 din 29-03-2016. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#, accesat la data de 17.07.2022).
 13. Codul penal al RM nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al RM nr. 72-74 din 14.04.2009. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109495&lang=ro#, accesat la data de 20.07.2022).
 14. Codul contravențional al RM nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 78-84 din 17.03.2017. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113262&lang=ro#, accesat la data de 20.07.2022).
 15. Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al RM nr. 309-320 din 17.08.2018. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129135&lang=ro#, accesat la data de 19.07.2022).
 16. Legea Republicii Moldova nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: Monitorul Oficial al RM nr. 55-56, din 18.03.2008. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122823&lang=ro#, accesat la data de 17.07.2022).
 17. Legea Republicii Moldova nr. 144 din 14.10.2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128240&lang=ro#, accesat la data de 18.07.2022).
 18. Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003. În: Monitorul Oficial al RM nr. 42-44 din 12.03.04. (https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129339&lang=ro#, accesat la data de 20.07.2022).
 19. Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Sănătății, Ministerului Justiției și al președintelui Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat nr. 48/298/610/162/5 din 22.06.2022 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind

- mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie.
20. Ghid pentru parlamentari, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), Rețeaua Parlamentară „Fără violență împotriva femeilor”, Tipărit la Consiliul Europei, 2015.
 21. http://website-pace.net/documents/19879/730532/HandbookParliamentarians_RO.pdf/f15-95efe-92f0-4d20-8960-841de64f12dc (accesat la data de 25.08.2016).
 22. Ban Ki-moon, De ce Republica Moldova trebuie să ratifice Convenția de la Istanbul? Chișinău, ianuarie, 2020.
 23. (chrome-extension://efaidnbmnnnibpccajpcglicliefindmkaj/https://www.watchdog.md/wp-content/uploads/2020/01/Studiu_De-ce-RM-trebuie-sa-ratifice-Conventia-de-la-Istanbul.pdf, accesat la data de 18.07.2022).
 24. Cicala A., Diuvenji P. Măsuri victimologice de prevenire a omorurilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. (http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/534/anale_st_nr_13_2021%20128-137.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accesat la data de 19.07.2022).
 25. Gladchi Gh. Victimologia și prevenirea infracțiunilor. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2004.
 26. Ionașcu V. „Infracțiunea de violență în familie: Reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire: Studiu monografic în baza tezei de doctorat în anul 2018”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Departamentul Știință – Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021.
 27. Lari Iu. Criminologie, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Departamentul Știință, Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2021.
 28. Rotari O. Criminologie. Chișinău: ULIM, 2011.
 29. Thorgeirsdottir H. K., Pieter van Dijk, Janine M. Otálora Malassis, Panayotis Voyatzis. Opinie Amicus Curiae pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova cu referire la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 129-a Sesiune plenară (Veneția și online, 10-11 decembrie 2021).
 30. Toma T. Factorii de risc și formele violenței în familie, Sociologie. (https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3.Factorii%20de%20risc%20si%20formele%20violentei%20familiale.pdf, accesat la data de 19.07.2022).
 31. Violența în familie în România: legislația și sistemul judiciar, Raport final, 30 Aprilie, 2007.
 32. https://politia.md/sites/default/files/ni_privind_infracțiunile_ce_atenteaza_la_viața_persoanei_si_cele_5.pdf, accesat la data de 19.07.2022.

DESPRE AUTORI**Sergiu CREȚU,***procuror-șef al Procuraturii raionului Râșcani,
e-mail: s.cretu@procuratura.md***Aliona FRUNZĂ***procuror al Procuraturii raionului Râșcani,
e-mail: aliona.frunza@procuratura.md*